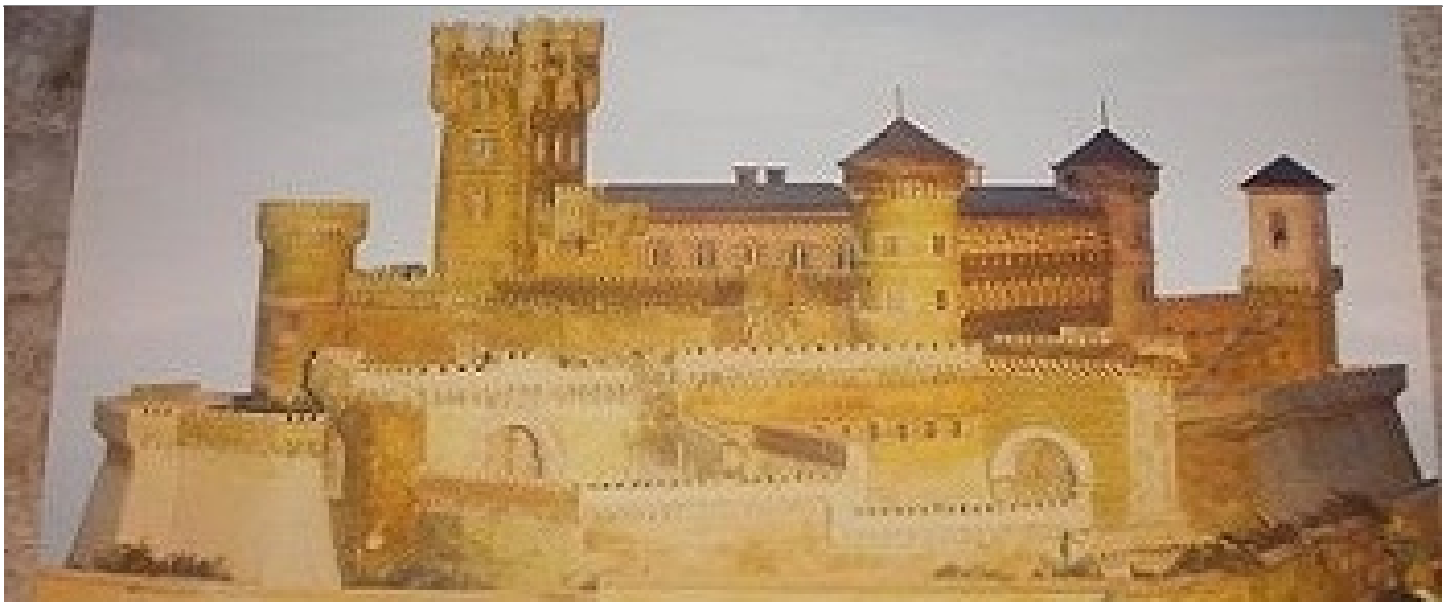

1714: l'estrany cas de la història catalana i la destrucció del castell d'Arbeca?

Autor: Lluís M. Mandado i Rossell
Data de publicació: 01-05-2010

Per què el catalanisme explica de dues maneres irreconciliables la destrucció de l'esplèndid Castell-Palau d'Arbeca dels Ducs de Cardona? Per què la historiografia catalana no explica que fou destruït, com tants d'altres castells, ciutats i palaus, a la Guerra de Successió i espoliats el seu impressionants arxius i mobiliari?

Introducció

Durant les dues darrers dècades del segle passat i les primeres d'aquest tercer mil·lenni, la ciència històrica està experimentant canvis en gran quantitat d'àmbits. D'entre aquests canvis, n'hi ha un tipus que fa referència al mode com, en un règim de llibertats i sense la intervenció de la censura d'estat ?si més no a gran escala?, s'expliquen fets de la història dels darrers segles que s'han revelat claus. I ho són perquè les conseqüències que se'n deriven han arribat a conformar en gran manera el nostre present. I això vol dir el present de la humanitat en general o el de moltes nacions i sobretot el de la nostra: la Nació Catalana. Doncs bé, dins d'aquest àmbit de fets clau de la història de les darreres centúries, constatem que n'hi ha molts que han estat analitzats i reconstruïts i finalment narrats de maneres diferents. I repetim que això succeeix en un context de llibertats i amb absència de la censura d'estat sistemàtica. En alguns fets, les diferències són de matís o de grau. Però en d''altres... la diversitat de versions d'un mateix fet és tan important, que, si les comparem entre elles, al final un ha de creure que hauran de ser objecte d'una nova matèria d'estudi, d'una nova mena de disciplina auxiliar de la història! Si més no, pel que fa a la història de Catalunya. Aquesta nova disciplina històrica hauria de donar compte de preguntes com les següents: com és possible que dins un estat democràtic un mateix fet del passat s'expliqui a partir de versions i posicionaments pràcticament oposats? Quins mecanismes ho fan possible? Quins interessos hi juguen? Quins prejudicis hi intervenen? Quins mecanismes psicològics s'hi amaguen? En efecte, com que aquest fenomen s'ha esdevingut moltes vegades, s'imposa la creació d'aquest nou àmbit d'estudi. A més a més, pot ser tan important com la ciència històrica mateix, que s'escarrassa a restituir fidelment els fets del

passat. Fins i tot, aital disciplina pot prestar un servei imprescindible a la història!

Dues fonts amb afirmacions irreconciliables

Vet aquí un exemple. Es tracta de dues explicacions sobre un mateix fet clau de la història de la Nació Catalana: la destrucció pel primer dels borbons hispànics de l'insigne castell-palau d'Arbeca. Aquesta immensa fortalesa va ser la residència principal dels Ducs de Cardona des de temps immemorials. Doncs bé, la seva destrucció la podeu veure explicada des de dues maneres radicalment oposades en dues publicacions que comparteixen una diguem-ne filosofia nacional comuna: estan amarades de catalanisme, de sentiment nacional català. Per tant, cal suposar que l'objectiu darrer d'ambdues versions no es fonamenta en cap mena de voluntat distorsionadora, sinó que llur propòsit quan parlen de la destrucció ha d'haver estat el de centrar-se en la narració de com els enemics de Catalunya la dugueren a terme realment. Aquesta voluntat distorsionadora, sí que la podríem sospitar en unes fonts alienes i fins i tot contràries a la nostra nació. Per exemple, en unes fonts castellanes o castellanistes i, per tant, anticatalanes, com tantes vegades l'Institut Nova Història s'hi ha trobat. Però ja diem que no és el cas.

Tornem, però, a la destrucció del conjunt arquitectònic d'Arbeca ?tan imponent com el dels propers monestirs de Poblet, Santes Creus o Scala Dei?. El seu anorreament ha estat explicat, dèiem, de dues maneres radicalment oposades, com tot seguit veurem. Efectivament, si comparem tots dos relats, les divergències són immenses! Adés en l'atribució de responsabilitats, adés en la cronologia dels esdeveniments, adés en les causes que van motivar-ne la destrucció. Vegem-ho.

Primera font: La gran geografia comarcal de Catalunya (1981)

Comencem pel que en diu La Gran geografia comarcal de Catalunya. Aquesta ambiciosa obra la va patrocinar una editorial molt compromesa amb la Nació Catalana: la Gran Enciclopèdia de Catalunya. Doncs bé, a la segona columna de la pàgina 238, al volum núm. 10, que correspon a la comarca de les Garrigues, hi llegim frases com les següents :

?Sobre l'arxiu i el palau:

L'arxiu es mantingué al palau fins a la Guerra dels Segadors.

La frase fa referència al riquíssim arxiu del palau, que, segons ens innova aquesta font, fou traslladat, a causa d'aquesta guerra, a Lucena i allí forma un dels nuclis de l'actual Archivo Medinaceli de la Casa de los Pilatos de Sevilla.

?El palau a la guerra dels Segadors:

Amb aquesta guerra [La Guerra dels Segadors] s'inicià l'abandonament del castell per part de la família ducal, sobretot quan el títol passà a la segona meitat del segle als Ducs de Medinaceli.

[...]Durant la Guerra dels Segadors, el castell fou fortificat i ben guarnit de tropa pel mariscal La Motte [...], però el 1646 la vila, el castell i les fortificacions foren ocupats per les tropes castellanes del marquès de Leganés. Tanmateix, aviat el príncep de Condé recuperà i tornà a reforçar la vila. El 1650 hi hagué un intent des de les Borges Blanques per part d'un escamot d'homes d'apoderar-se del castell, però el governador francès féu afusellar 12 borgencs de l''escamot, que havia fet presoners, i els cadàvers foren llençats als fossars.

Altrament, sembla que a la Guerra de Successió el castell encara tingué un paper important en la vida del nostre país. Ara bé, la narració fa de cop i volta un gran salt i se situa a finals de la penúltima dècada del segle XVIII. Així, se'ns diu que al 1787, Zamora parla també de la pedrera d'Arbeca i, en canvi, no parla del castell, el qual tingué encara guarnició durant la Guerra del Francès i durant la primera guerra Carlina.

?El palau i la primera guerra carlina:

[...]El capitost carlí [...] féu cremar les portes de la vila i castell. El castell havia iniciat la irreparable decadència. Però Madoz escriu encara el 1845 "el soberbio castillo feudal propio del señor duque de Medinaceli, cuyos muros, torres y parte del palacio se hallan en buen estado; y se fortificó durante la última guerra civil". El 1851 fou feta en subhasta la venda del castell [...] s'anà arruïnant. A la fi del segle, es vengué la pedra per reforçar el ferm de la carretera...

Segona font: La fundació de Castells Culturals de Catalunya

Si consultem el web de la Fundació de Castells culturals de Catalunya, marcant Arbeca i clicant el botó castell, hi podem llegir el que ve:

?Descripció del contingut del mobiliari del palau:

Descripció del contingut més important del palau: "366 quadres importants, 175 tapissos, 1.800 m2 de catifes, 60 bufets, 31 escriptoris, nombrosos objectes d'or o plata, els cortinatges brodats d'or fi omplien la major part de les estances.

?El palau durant la Guerra dels Segadors:

Arbeca fou declarada plaça forta i tement la guerra a Catalunya el duc va voler salvar tot el que de valor hi havia al castell i començà pel seu grandiós arxiu, traslladat tot a Lucena (Còrdova), amb els tapissos i mobles principals. No pogué fer el mateix amb tots els quadres, els quals posà a subhasta. Se'n vengueren dos-cents vuit

?El palau i la guerra contra Felip V de Castella:

Aquesta guerra fou fatal per al nostre castell, ja que una vegada acabada, la repressió fou brutal.

[...]Tots els castells que d'una manera o altra s'havien aixecat contra Felip V foren manat ésser enderrocats, i el d'Arbeca fou un d'ells. Es col·locaren 6 mines o" fornillos" que feren volar tot el castell. L'església parroquial que estava a dins, quedà totalment arrasada.

?El palau a finals del segle XVIII i al segle XIX

El 1.786 s'acabà de fer el molí nou, construït tot amb pedra del castell (per fer-se una idea de la quantitat de pedra extreta cal dir que hi havia tres parets de 80 metres de llarg per uns 5 o 6 metres d'alt per 70 cm. de gruix).

Bona part de la pedra de l'església parroquial i un bon nombre de cases de pedra del poble també.

Al final del segle XVIII entre un 60 o 70 % del castell havia desaparegut, a finals del s. XIX es construïren els dipòsits de l'aigua aprofitant un tros de la muralla, .. i el 1.945 es desmunta el que quedava de la torre de les dames i un tros que encara hi havia de la torre de l'homenatge".

Conclusions

?1a) La historiografia catalana no explica que la destrucció del millor castell del país és una represàlia més de Felip V.

Com s'explica això? Aquesta destrucció cal ajuntar-la a les altres demolicions: com la del Born barceloní, Cambrils, Cardona, Lleida, Manresa, Quart de Poblet, Xàtiva i Vila-Real i potser encara caldrà afegir-ne més.

?2a) Fins a dia d'avui, hom ha anat a buscar la causa de la destrucció d'aquest palau en la Primera Guerra Carlina, cosa que no es correspon amb la realitat. Aquesta explicació potser és vàlida per a d'altres castells de la zona. com el de l'Albi.

?3a) Causa sorpresa que es digui que l'evacuació, o digueu-li com vulgueu, del contingut del palau va venir motivada per la imminent Guerra dels Segadors. Com pot ser que s'enviessin les peces a l'altre bàndol?!! Havien de ser peces molt valuoses!,Pel que fa a l'arxiu, aquest és molt més important que el tant publicitat, però menys important pel contingut però tant reclamat, Arxiu de Salamanca.

?4a) Hi ha un altre aspecte descuidat de la nostra història: el procés d'absorció de la nostra noblesa per part d'una altra d'estrangera, la castellana (que és en origen catalana, ja que és goda i got dit en llengua gòtica vol dir català1 Aquesta absorció va ser promoguda per la corona procastellana, que autoritzava i impulsava els casaments dels nobles d'ambdós regnes. Si tenim en compte el paper que jugava aquest estament, en la defensa del país, tenim dret a desconfiar de les intencions reials. Només cal passejar-se per les Garrigues si volem copsar-ho. I no val el menyspreu amb què des del mon intel·lectual d'avui es tracta el tema Amb l''excusa que som republicans i antimonàrquics, vénen a dir, no cal estudiar la noblesa catalana de l'Edat Moderna. Aquesta mena d'inhibició intel·lectual no és sinó, en el fons, una altra trampa castellanista per mantenir-nos desorientats i d'aquesta manera renunciar a l'estudi dels fets més

importants i esclaridors de la nostra història

?5è) Aquest és el mal de tota la memòria de la nostra pàtria. Fins i tot els intel.lectuals més abrandats defensors de la causa de Catalunya rebaixen les ofenses, les atrocitats, les destrosses, els espolis, les persecucions, les tortures i els afusellaments massius que els exèrcits forasters, sobretot castellans i francesos van dur a terme per tota la Nació Catalana. Qui va reeixir en aquesta comesa de desmemòria històrica? Com es va aconseguir que quan hom parlés del castell d'Arbeca no s'expliqués la malifeta de Felip V? Com és que els nostres historiadors no hi han lluitat en contra? Evidentment, aquest retrobar la veritat , en aquest cas no és pas obra d'histocat, però confirma el que denuncia: que ens han substituït els nostres records nacionals per uns fets castellanistes endolcits i uns fets catalans disminuïts. En una paraula, la nostra casta intel·lectual està colonitzada fins al fons del seu psiquisme. I manté colonitzada gairebé tota la població de la Nació Catalana.

[1] Lluís Maria Mandado El cid de València era Català (2015)

Maqueta del castell (I)

Maqueta del castell (II)

Maqueta del Castell (III) Maqueta del Castell (IV)

Lluís M. Mandado i Rossell

Nota: Article revisat el juny de l'any 2017